

Az elidegeníthető birtoklást kifejező *-j-* képző esete a *-(Vt)t* főnévképzővel

Alberti Gábor – Farkas Judit

Már a címben említett képzők is magyarázatra szorulnak, így az I–II. pontot erre szánjuk, majd a III-ban rámutatunk, hogy kapcsolódásuk változatai követnek egy a birtoklás szemantikai jellegére vonatkozó univerzálét.

I. Den Dikken (2015) egy önálló *-j-* morféma mellett érvel a birtokoltságra utaló *-(j)A* toldalékon belül, amit ritkán, morfofonológiai és nyelvtörténeti körülmények szerencsés összjátéka esetén érhetünk tetten. Amikor viszont tetten érhetjük – például abban, hogy a háznak *ablaka* van, míg egy forgalmazónak *ablakja* – olyankor a *-j-* morfémának a birtoklás elidegeníthetőségének kifejezését tulajdoníthatjuk, megerősítve evvel egy univerzálét (Haspelmath 2008), miszerint a birtoklást többféleképpen is kifejezni képes nyelvekben a morfológiai szempontból gazdagabb változat utal az *elidegeníthető* birtoklásra.

II. Azt állítjuk, hogy az *-As* főnévképző mellett (1b-b') nemcsak az *-Ó* melléknéviigenév-képzőnek (1c-c') van homofon főnévképzői párja (Laczkó 2000), hanem a *-(Vt)t* melléknéviigenév-képzőnek is. Az (1) példabokor a feltáruló rendszeren túl rögtön a következő megfigyeléseket is szemlélteti: i. ha eseményre utal a T-főnév (hasolón az *ÁS*-főnevekhez), akkor tulajdonképpen annak kumulatív időpontjára utal (1b-b'); ii. ilyenkor preferált az élettelen birtokos (1b-b'); iii. a T-főnév jelölete személy is lehet (1d'); iv. tárgy (jellegű entitás) azonban nem (1d').

- (1) a. Kolumbusz felfedezte Amerikát.
a'. Péter felfedezte Dórit.
b. *Amerika* ^(c)*felfedeztével* / *felfedezésével* új korszak kezdődött.
b'. *Dóri* ^(c)*felfedeztével* / *felfedezésével* Péter életében is új korszak kezdődött.
c. Kolumbusz volt *Amerika felfedezője*.
c'. Péter volt *Dóri felfedezője*.
d. **Amerika Kolumbusz felfedezettje* volt.
d'. *Dóri Péter felfedezettje* volt.

E négy jelentésbeli korlátra alapozva érdemben felvethető az a hipotézis, hogy az *(Vt)t+(j)A* toldalékcsoport kétféle T-főnévképzésre utal, hiszen egy képzés produktivitásának igazolása elsődlegesen a bemeneti tartomány megbízható körülhatárolásán áll vagy bukik.

III. Az (1b) típusú T-főnév, szemben az *Ágens* szerepű birtokossal társuló (1d') típusú T-főnévvel, soha nem veszi magára az elidegeníthetőséget jelző *-j-* morfémát. Ez teljes összhangban áll avval az univerzáléval, hogy az *Ágens* kapcsolata „külsődleges” a (T-képzés derivációs bázisául szolgáló) eseményhez képest (pl. Marantz 1984, Katzer 1996), hiszen ez a külsődlegesség párhuzamba állítható a birtoklás elidegeníthetőségével. Az előadásban érvelünk majd amellest, hogy az (1b) típusú T-főnév birtokosa soha nem prototipikus *Ágens*.

den Dikken 2015: The morphosyntax of (in)alienably possessed NPs... AtoH14

Haspelmath 2008. Syntactic universals... Leipzig Spring School...

Kratzer 1996: Severing the External Argument from its Verb. In *Phrase Structure and the Lexicon*. Kluwer

Laczkó 2000: Az ige argumentumszerkezetét megőrző főnévképzés. *StrMNy*3

Marantz 1984: On the Nature of Grammatical Relations. MIT